

KRØDSHERAD KOMMUNE

Estetisk veileder

– et nyttig redskap for alle –

For privatpersoner, politikere,
saksbehandlere og arealplanleggere
i Krødsherad kommune

INNHOLD

FORORD	3
INNLEDNING	4
BRUK OG BEVISSTGJØRING	5
GÅRDSBEBYGGELSE OG GÅRDSTUN	7
Anbefalinger og frarådninger	12
BOLIGOMRÅDER GENERELT	14
EKSISTERENDE BOLIGOMRÅDER	21
Anbefalinger og frarådninger	22
BOLIGOMRÅDER UNDER PLANLEGGING	23
LANDSKAPSHENSYN OG TERRENGTILPASNING	24
Anbefalinger og frarådninger	27
PRINSIPPER FOR TILBYGG OG PÅBYGG	29
DEL 2	38
OMRÅDEBESKRIVELSER	39
Noresund	40
Krøderen	47
Innfartsårene	55
BEGREPSREGISTER	58

FORORD

Denne veilederen er utarbeidet på oppdrag fra estetisk utvalg i Krødsherad kommune, og er ment som et bidrag for å hjelpe våre innbyggere og andre til å gjøre estetisk bevisste valg ved nybygg eller utvikling av egne eiendommer.

Krødsherad kommune har vedtatt slagordet "Vår framtid – mitt ansvar". Dette har vi ønsket at skal ligge som et fundament i all estetisk utvikling i vår bygd, så vel privat som offentlig. Vi trenger oppmerksomhet om hvordan omgivelsene våre i Krødsherad er i dag, og hvordan de kan utvikle seg positivt. Omgivelsene vitner om hvem vi er, og hvilke verdier vi vektlegger. Hyggelige og pene omgivelser bidrar til å gjøre Krødsherad til et godt sted å bo. Det er også viktig at folk på gjennomreise får en god opplevelse av bygda vår.

Veilederen skal, i tillegg til å være bevisstgjørende, gi råd og idéer til hvordan vi alle kan bidra til utvikling av bygdas fellesrom. Vi håper veilederen også kan skape diskusjoner om langsiktige målsettinger for utforming av bygdas infrastruktur, bebyggelse, kommunale fellesområder samt utforming og bevaring av kulturlandskap og nærmiljøutvikling/stedsutvikling. Gjennom veilederen ønsker vi å bidra til en helhetlig, langsiktig og offensiv vektlegging av estetikk som et kvalitetsmål for utvikling av Krødsherad. Bygda vår skal fremstå med et attraktivt "væremiljø" for flest mulig.

Estetikk er komplisert, og noe det er mange meninger om. Det er likevel mange faglig gode regler man kan holde seg til. Vi håper denne estetikkveilederen vil tydeliggjøre dette, og være inspirerende og til hjelp når dere planlegger nybygg, renoverer bestående bygg, eller utvikler utearealer og fellesrom.

Følgende har sittet i utvalget: Knut Riis, Hanne Dahl, Tine Welstad, Åse Marit Hovden, Conni Hagen og Odd Henning Bentsen. Sekretær har vært Britt Randi Råen. Athene Prosjektledelse ved Ingvild Johnsen Jokstad har vært faglig utvikler av veilederen.

Veilederen bygger sine anbefalinger på Plan- og bygningsloven § 74.2.(Skjønnhetsparagrafen.)

Krøderen desember 2009.

Odd Henning Bentsen
Utvalgsleder

INNLEDNING

Estetikk kommer fra gresk *aisthesis*, *αἴσθησις*, «sansekunnskap» eller «oppfatning» og er et kunstteoretisk begrep som brukes både om «læren om kunnskap som kommer til oss gjennom sansene», og «læren om det vakre og skjønne i kunsten». Estetikk kan også defineres som menneskets bruk og opplevelse av omgivelser.

I dagligtalen blir estetikk, og da særlig god estetikk, ofte omtalt som "det pene". Men hva som synes å være pent for noen er ikke nødvendigvis pent for andre. Dessuten er omgivelsene våre preget av moter og endringer, slik at "god estetikk" en periode ikke nødvendigvis karakteriseres som god i en annen. Kulturelt er det likevel utviklet arkitektfaglig kunnskap, retningslinjer og begreper som gir oss noen holdepunkter i dette spørsmålet.

Byggeskikk er et annet omdiskutert tema, og som ofte knyttes opp mot estetikkbegrepet. Byggeskikk betegner det som bygges, uavhengig av kvalitet. Det omfatter bygninger, tekniske anlegg, veier, terrengbehandling og forhold til landskap og vegetasjon. God byggeskikk er byggverk som er hensiktsmessige, vakre, varige og som spiller på lag med omgivelsene. Byggeskikk er knyttet til historisk tradisjon; det som til vanlig bygges. Byggeskikken er forskjellig ulike steder i landet, og den har forandret seg over tid. God byggeskikk utnytter dagens byggemetoder og teknikk. Kopiering av gammel byggeskikk er ikke nødvendigvis god byggeskikk. (Idrettsanlegg og estetikk, Kulturdepartementet 2001).

Estetikk, og alt som det innbefatter, er noe som opptar mange i samfunnet. Felles for alle, enten det være seg gårdbrukeren, boligbyggeren, huseieren, planleggeren eller saksbehandleren, er at en mest sannsynlig støter bort i ord som direkte eller indirekte har med estetikk å gjøre. Eksempelvis blir man i byggesaker ofte bedt om å beskrive «de estetiske forhold ved tiltaket». Da kan det være nyttig å ha noen retningslinjer å forholde seg til. For hva menes nå egentlig med «estetiske forhold»? Det er nettopp det denne veilederen skal gi svar på. Vi håper den kan være til inspirasjon og gi gode råd og tips.

Estetikk = sansekunnskap eller oppfatning.

God byggeskikk er byggverk som er hensiktsmessige, vakre, varige og som spiller på lag med omgivelsene.

BRUK OG BEVISSTGJØRING

OPPSETT OG BRUK AV VEILEDEREN

Brukere

Dette er en felles veileder for både privatpersoner, politikere, saksbehandlere og arealplanleggere i Krødsherad kommune. Den skal være et redskap som alle skal kunne dra nytte av uavhengig av utdannelse, bakgrunn og praktisk erfaring med estetikk, planlegging og byggesaker. Vanskelige formuleringer og stor grad av faguttrykk er derfor forsøkt unngått. Viktige poeng er illustrert med bilder og skisser.

Oppsett

Veilederen er bygget opp som et samlet dokument. I første del gir den generelle tips og vink angående estetikk i ulike situasjoner. Disse situasjonene er beskrevet i egne kapitler.

For Krøderen, Noresund og viktige innfartsårer, gis det mer spesifikke retningslinjer. Her har man ønsket en helhetlig plan for fremtidig utvikling. Det har derfor vært viktig å finne gode kvaliteter ved stedene som en kan bygge videre på, eller utarbeide forslag til nye grep som kan bli kjennetegnende - en rød tråd. Det er foretatt en meget enkel stedsanalyse for disse områdene, beskrevet med tekst og bilder.

Aktuelle begreper i forbindelse med bygg og planlegging, er samlet og forklart i et eget begrepsregister.

Som vedlegg ligger 2 typer sjekklister.

En av sjekklisterne er ment for kommunens byggesaksbehandlere. Dette er en ren sjekklister for estetiske sider ved arealplaner og byggesøknader.

Den andre sjekklister er for planleggere og tiltakshavere (byggesøkere). Som byggesøker må man i byggeblanketten redegjøre for de estetiske sidene ved tiltaket. Det kan være vanskelig å vite hva som menes med «estetiske forhold». Sjekklister skal gi en pekepinn på hva dette kan være, og fungere som en huskeliste - har du tenkt over dette?

En veileder til bruk for alle!

Bruk og bevisstgjøring

Veilederen skal gjøres kjent for alle plan- og byggesaksbehandlere, arealplanleggere og politikere i Krødsherad kommune. Den skal i sin helhet gis uoppfordret til alle eksterne arealplanleggere, landskapsarkitekter, arkitekter og ingeniører som jobber med arealplanlegging og arkitektur for Krødsherad kommune. For privatpersoner som skal levere byggesøknader, er det mulig å lese veilederen på nettet eller få tilsendt deler av veilederen avhengig av hva det søkes om. (Ikke alle er like komfortable med internett, og ei heller interessert å lese hele utgaven). I tillegg skal søkeren få med seg en sjekkliste for estetiske forhold.

Veilederen skal kunne lastes ned fra kommunens egne nettsider og legges ut ved biblioteket på Krøderen og på Noresund.

Jeg skal bygge på
huset mitt på gården,
må jeg virkelig lese
hele den blekka her?

Neida, bare ta med deg
kapitlene som omhandler
påbygg og evt. gårds-
bebyggelse.
Husk å sjekke de
estetiske sidene ved det
du foretar deg.
Vi har egen sjekkliste.
Veilederen finner du også
på kommunens
hjemmeside.

GÅRDSBEBYGGELSE OG GÅRDSTUN

Tidene forandrer seg fra generasjon til generasjon og påvirker de valg vi tar.

Foto: I.J.J.

Noter viktige anskaffelser og byggemetoder!

Kilde: Internett

VERDT Å VITE

Generelt

En gård har ofte lang historie. Generasjonsskifter, økonomiske svingninger, nye driftsformer og -metoder m.m., bidrar til at gårdsbruket er i kontinuerlig forandring. Dette påvirker bygningsutformingen i volum, funksjonalitet og utseende. I tillegg gjennomgår gårdstunet forandringer. Hele tiden må hensyn til generasjoner og tradisjoner, sikkerhet, økonomi og drift ivaretas. Forhold som lett kan gå på bekostning av de estetiske kvalitetene om man ikke er bevisst sine valg.

Det kan lønne seg å lage en "vedlikeholdsperm" eller en form for loggbok, før man begynner på et nytt prosjekt eller går i gang med en restaurering. Her arkiveres alle viktige anskaffelser og dato for utføring, materialvalg, detaljeringer og arbeidsmetoder noteres. Slik har man god oversikt neste gang en skal forta seg noe tilsvarende. Det er lurt å ta vare på arbeidstegninger og -skisser. Dette er særlig nyttig for neste generasjon som skal føre tradisjoner videre.

Det er mange forseggjorte gårdsskilt og postkassestativer i Krødsherad.

Foto: I.J.J.

Typisk inngangsparti for mange våningshus i Krødsherad. Detaljerte utskjæringer med inspirasjon fra sveitser- og drakestil.

Foto: I.J.J.

Tilpasning mellom tun og vei

Den gangen hesten var transportmiddel, var det vanlig at bygdeveien gikk fra gård til gård og gjerne gjennom tunet. Med dagens trafikkbilde ønsker mange å legge veien utenom tunet. Veiomlegging medfører i mange tilfeller at "baksiden" av tunet blir den mest eksponerte. En gård som før ble oppfattet som hyggelig og velstelt, kan etter omlegging oppfattes rotete og dårlig vedlikeholdt.

Organisering av tunet

Ofte er det lite aktuelt å opparbeide nye gårdstun. Imidlertid er det for mange bønder aktuelt å reise flere bygg på gården. Ved nybygg på tunet bør en ta utgangspunkt i eksisterende tunorganisering. Særlig viktig er det at **våningshuset** forblir i det gamle tunet og får en god tilpasning til dette. Ved riving bør en tenke grundig igjennom om nytt våningshus skal oppføres på samme sted som det gamle. Eksisterende våningshus har ofte god plassering i tunet, det ligger vanligvis tørt, ofte på en forhøyning og med langsiden mot den største bygningen i tunet (oftest låven). Dessuten har det som regel svært gode proporsjoner i forhold til øvrig bebyggelse.

Skal det oppføres nytt **kårhus** i eksisterende tun, er det ofte behov for å rive det gamle dersom det skal bli plass. I dag ønsker mange derimot mer "privatliv" og nye kårboliger legges utenom det opprinnelige tunet. De nye kårboligene, som oftest er kataloghus, har ingen tilhørighet med de gamle, verken i utforming eller plassering. De virker fremmede eller tilfeldige i forhold til den øvrige bebyggelsen. På denne måten splittes mange gårdsbruk opp i nye enheter. For den enkelte gård har ofte dette liten betydning, men for ei bygd kan dette være med på å bryte opp et tradisjonelt særtrekk ved stedet. En annen konsekvens er at mange eldre kårboliger står tomme og forfaller.

Firkanttun er den vanligste tunformen på østlandet. Ved nybygg på tunet bør en ta utgangspunkt i opprinnelig tunorganisering.

Kilde: *Mitt hus er din utsikt*,
Statens Byggeskikksutvalg 1999

Bolighuset er restaurert og godt tilpasset øvrig bebyggelse. Takform, takfarge og farge på vindskier er gjennomgående. Vinduene har fått beholde sitt gamle preg med sprosser og listverk. Eksisterende vinduer i driftsbygningene er godt vedlikeholdt og evt. nye er tilpasset gamle med like sprosser. God listing rundt vinduer og luftespalter hever den estetiske kvaliteten på byggene.

Krødsherad

Foto: I.J.J.

Moderne landbruksformer er mer spesialisert enn tidligere, og i mange tilfeller oppfattes den eksisterende enhetslåven som lite rasjonell. Mange velger således å bygge nye driftsbygninger. En bør imidlertid vite at låven i seg selv er en ressurs; den danner vanligvis en viktig vegg i tunet og er oftest godt proporsjonert i forhold til øvrig bygningsmasse. Låvens proporsjoner og viktige detaljer bør av disse grunner være forbildet ved ombygging av eksisterende låve. Dette gjelder også ved oppføring av ny driftsbygning der den gamle låven har stått. Andre ganger lar ikke nye driftsbygninger seg forene med gammel tunorganisering. Krav til for eksempel dimensjonering, vil måtte bryte helt med eksisterende byggeskikk. I slike tilfeller kan det være aktuelt å flytte driftsbygningen ut av tunet og lage et nytt "uttun".

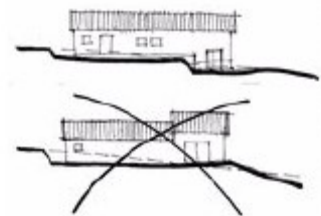
Slik kan det også gjøres. Den gamle enhetslåven er bevart og restaurert. Proporsjoner er beholdt som de en gang var, og bygget ligger plassert i tunet. Den gamle låvens laftekasse er beholdt, mens den restaurerte delen har fått et moderne preg. Skollenborg
Foto: I.J.J.

Siloen er plassert på gavlen, under mønet. Dette er en god tilpasning av vertikale elementer. Krødsherad
Foto: I.J.J.

De fleste nye driftsbygninger har én etasje og danner klare horisontale linjer. Vertikale elementer som siloer, bør plasseres slik at de ikke overstiger disse linjene. Utnytter man et evt. terrengfall kan dette løses tilfredstillende.

God og dårlig utnyttning av terrengfall.
Kilde: Internett

Høye siloer som bryter de horisontale byggelinjene blir veldig dominerende.
Kilde: Internett

Bevar viktige bygningsdetaljer og fremhev de gjerne med hvitt.
Foto: I.J.J.

Kopiering av eksisterende byggeskikk tilfører ikke miljøet nye arkitektoniske kvaliteter.
Kilde: *Gode boligområder*, Husbanken 2000

Bygningsmessige tiltak

De fleste bolighusene på gårdene i Krødsherad er hvite, og skiller gårdsboliger fra annen boligbebyggelse som sjelden er helt hvit. Mange gårdshus er dessuten veldig gamle og har spesielle utskjæringer og detaljeringer som er tidstypiske. Gamle hus, gjerder og porter med flotte utskjæringer og ærverdig arkitektur kler å være hvite, nettopp fordi hvitt er den fargen som fremhever lys- og skyggekontraster best.

Ved nybygg er det ikke noe mål å kopiere eldre bebyggelse. Vår tids byggeskikk må få tilføre sitt preg, på samme vis som tidligere tiders byggeskikk har satt sine spor. Samtidig er det viktig at nybygget knyttes sammen med den øvrige bygningsmassen slik at den samlede gårdsbebyggelsen utgjør en helhet.

Generelt gjelder at alle hus på gården bør tilpasses hverandre i hovedform, takform og materialer. Ny- og tilbygg bør som hovedregel tilpasses eksisterende bebyggelse. Derimot kan detaljer, vindusform og vindusplassering være tidstypisk og vise når bygget er oppført. Tilbygg bør generelt underordne seg eksisterende bygg. Gode prinsipper for tilbygg er beskrevet i eget kapittel på side 32.

Ny driftsbygning som har tatt opp detaljer fra de andre bygningene på en tilfredsstillende måte. Takvinkel og takform tilsvarende eksisterende bebyggelse. Også farger og materialer harmonerer. Nye vindustyper viser derimot at dette er et moderne bygg, men uten å ødelegge helheten.
Krødsherad
Foto: I.J.J.

VI ANBEFALER

- Lag en vedlikeholdspem
- Tenk gjennom hva en veiomlegging vil ha å si for eksponering av ting du helst ikke vil vise frem. For eksempel et skur, maskiner, forfalne gjerder, landkummer, ugressåkre med mer
- Ta utgangspunkt i eksisterende tunorganisering ved nybygg på tunet
- Tilpass husene til hverandre
- Ta hensyn til omgivelser og eksisterende bygningsfarger på tunet ved fargesetting av nye og opprinnelige bygninger på gården
- La tilbygg underordne seg eksisterende bygg
- Lagre maskiner og redskap innendørs eller på baksiden av bygninger
- Prioriter vedlikehold. Ryddige veikanter, klippede plener, velholdte bygninger, en samlet maskinpark og soner for "rent og skitten" gir et godt førsteinntrykk
- Lukk porter og dører slik at ikke rot og skrot vises
- Saml rundballer
- Bruk husdyr som kulturlandskapspleier

VI FRARÅDER

- Lagre maskiner og utstyr "over alt"
- Oppføre frittstående siloer
- Oppføre landkummer langs gårdsveien og omvendt
- Tilføre tilfeldig motepregede fremmedelementer
- Store avvik fra eksisterende tunorganisering (og arkitektur)

Idyllisk gårdsbruk med fine detaljer, ryddig oppkjørsel og ærverdige, gamle trær. Krødsherad.
Foto: Næringsshagen i Kunstnerdalen.

Gamle gårdsallé gir inntrykk av klasse og stil. Kontakt gjerne fagfolk ved bevaring, restaurering og nyetablering av allé. Ikke hugg trærne før du er 110% sikker på hva du gjør! Krødsherad.
Foto: I.J.J.

Koselig benk ved innkjøringen til Bjørre gård. Her føler man seg velkommen!
Foto: I.J.J.

Flott klokketårn med fine detaljer.
Krødsherad
Foto: I.J.J.

En vakker skigard gjør seg bra rundt en gårdsseiendom med mørke tømmerbygg.
Krødsherad
Foto: I.J.J.

Ved restaurering av gamle låver bør man prøve å bevare slike vindusdetaljer.
Krødsherad
Foto: I.J.J.

Ikke alle elementsbygg er dårlig tilpasset omgivelsene. Denne driftsbygningen er fra Eiker Gårdssystemer.
Hokksund
Kilde: Internett

BOLIGOMRÅDER GENERELT

Vi har ikke skilt mellom tettsted og spredt bebyggelse i veilederen, men omtaler alle områder med boligbebyggelse som boligområder, uavhengig av konsentrasjon av bygninger.

VERDT Å VITE

Temaene nedenfor er ment som en tankevekker for både saksbehandleren, planleggeren og boligeieren selv. Dette gjelder både for eksisterende boligområder og for boligområder under planlegging.

Bygningene

Huset består av 2 ulike fasader; vegger og tak. Taket er ofte vel så synlig for omgivelsene som veggene, og ensformig bruk av takfarge binder visuelt et boligfelt sammen og skaper en form for orden. Skinnende materialer, som for eksempel glasert stein, virker luksuriøst, men blir ofte prangende i et kulturlandskap. Motsatt blir torvtak fremmed i et moderne boligfelt.

Saltaket dominerer i det norske landskapsbildet, men en bør ikke være engstelig for å tillate andre variasjoner der terrenget og landskapet tilsier det. Man bør derimot være varsom med å blande flere taktyper innenfor samme område.

Lik takfarge binder boligfelt sammen på en god måte og skaper helhet.
Kilde: Internett

Tettsted

Statistisk sentralbyrå definerer tettsted som en samling av hus hvor det til sammen bor 200 personer. Avstanden mellom husene skal normalt ikke overstige 50 meter. Det er tillatt med et skjønsmessig avvik utover 50 meter mellom husene i områder som ikke skal, eller kan bebygges.

Fargelære

En farge oppgis som regel ved en NCS-kode.

Nyanse Kulørtonen

Vi tar kode 1080-Y70R som utgangspunkt.

Når vi opplyser om fargens svarthet og kulørthet i prosent, er hvitheten det som mangler på 100. En farge som har NCS-betegnelsen 1080, sier at fargen har 10% svarthet og 80% kulørtone. Hvitheten er 10%. Har fargen ingen svarthet, angir vi det med 00 for eksempel 0020. Hvis fargen er grå, ingen kulørthet, angir vi det med 00, for eksempel 3000. Da har fargen 30% svarthet, ingen kulørthet og 70% hvithet.

NYANSEN 1080

Svarthet 10%

Kulørthet 80%

Følgelig hvithet 10% (10+80+10=100)

KULØRTONEN Y70R

Gul (Y=yellow) med 70% rødt (R=red)

En klar dyp, svakt gulaktig rødfarge

Kilde: Jotuns hjemmeside

Nyanselighet

Kulortoneighet

Husfargen gir boligfeltet karakter, og ulike fargetrender preger forskjellige tidsepoker.

Ensatet fargebruk, eller liten variasjon i fargebruken, gir et veldig klinisk uttrykk og skaper inntrykk av at her bor én type mennesker uten individuelt preg. Flerfarget felt derimot gir dynamikk til stedet, men kan på sin side virke rotete. For å skape god balanse mellom "ro og spenning", er det nødvendig å ha en viss fellesnevner i fargebruken. Det kan være like nyanser eller like kulørtoner.

Er det ønskelig å fremheve pene detaljer, er lyse farger fint å bruke fordi de reflekterer lyset best og synes godt. "Faren" derimot ved bruk av duse farger på fasaden, er at vinduene blir som sorte "hull" når veggene er lyse.

Helt hvite hus er mest aktuelt på gårdbebyggelse. Gamle hus med flotte utskjæringer og ærverdig arkitektur kler å være hvite, nettopp fordi hvitt er den fargen som fremhever lys- og skyggekontraster best.

Mørke hus synes ikke så godt som lyse, og i enkelte sammenhenger kan det være riktig. Særlig der man ønsker at huset skal underordne seg landskapet det befinner seg i. Huset oppleves harmonisk og "riktig" istedenfor skrikende. Mørke farger egner seg godt til å skjule detaljene. Her vil flatene oppleves ensartet og rolige når lys og skygge kommer på.

Pastellfarger blir mindre brukt i Norge fordi vi har årstidsvariasjoner med sterke høstfarger og hvite vintre der disse fargene lett blir "skitne".

Her er både lyse, mørke og hvite farger blandet om hverandre. I tillegg har husene helt forskjellig stil slik at det blir komplett kaos. Ikke mye ro og balanse her!

Kilde: *Mitt hus er din utsikt*, Statens Byggeskikkutvalg 1999

Vinduer speiler husets sjel. Vindusutforming og -plassering er en viktig nøkkel for å tidfeste et hus og avgjørende for husets karakter. Store vinduer gir huset en åpen karakter, mens små vinduer gir en lukket karakter. Dype vindusnisjer i en tung murvegg understreker tyngden i veggen. Omvendt kan vinduer plassert i flukt med vegglivet gi inntrykk av at veggen er en tynn hud. Dersom det skal bygges nytt bygg inntil eksisterende bebyggelse, er det viktig å studere forhold mellom vindu og vegg. Det er også en god regel ved utskifting av vinduer i gamle hus, at man velger samme type som de opprinnelige. Løse prosser er ofte å foretrekke hvis man vil romantisere nye vinduer, men avslører seg fort som bedrageri fordi de kaster skygge på glasset.

Her har man falt for fristelsen å sette inn et husmorvindu. Dette ødelegger mye av husets gamle sjarm med T-postvinduer. Modum
Foto: I.J.J.

Karnapp, arker, takoppløft, verandaer, balkonger, altaner og terrasser er noe mange ønsker seg. Som planlegger bør man tenke gjennom slike "tilbygg" og konsekvensene de vil ha for feltets totale preg, hvordan de påvirker utsikten naboene i mellom, samt konsekvenser for sol- og støyforhold. En bør ta stilling til om man ønsker ark eller takoppløft, og hvilke side av bygget det er mest aktuelt å ha slike. Verandaer og altaner er dels innebygd og kan tilpasses huset, det samme gjelder for karnapp. Terrassen og balkonger blir derimot frittstående og noen ganger "svevende". Dersom terrenget tilsier at terrassen må støttes opp, risikerer man et uryddig område under terrassegulvet for diverse lagring og mye ugress.

Vinduer er husets øyne og speilet dets sjel.
Foto: I.J.J.

Trampoliner er ikke byggverk men lekeapparater. Likevel tar vi de med fordi de er å se nesten over alt. Tilfeldig plassering av disse røvende apparatene bidrar til mye "rot".

Kilde: Internett

Andre byggverk

Andre byggverk omfatter blant annet boder, lekestuer, søppel-anordninger, sykkelstativ, levegger, postkassestativ m.m. Slike byggeverk kommer veldig ofte som ubehandla ferdigprodukter og utformingener allerede gitt. For å tilpasse disse produktene til eien- dommen, kan det være fordel å hente farger og detaljer fra øvrig bebyggelse.

Her hersker kaos!

Ulike postkasser tilfeldig plassert på veggen, frittstående, standard søppelbeholdere, kopplingsboks samt en parabol med løse ledninger gir full forvirring.

Hokksund

Foto: I.J.J.

Garasjer

Fra å være små bygg har garasjer i senere tid vokst til større bygninger som skal romme to biler og diverse annet utstyr. Størrelsen, ofte kombinert med en eksponert plassering, har ført til at garasjene ofte blir dominerende. Det må derfor kreves bevissthet omkring størrelse, plassering og utforming av disse. Hovedregelen bør være at garasje tilpasses bolighus mht. takform, materialer og farger. Detaljering kan gjerne være enklere. I noen sammenhenger kan annen takform/ -vinkel på garasjen forsvares til fordel for landskapstilpasning. I bratt terreng bør garasjen legges ved vei i stedet for ved bolig, for å unngå store masseforflytninger og kunstige hyller.

Et flott hus som har fått tilhørende garasje som fortjent; matchende farger, kopierte detaljer bl.a rundt vinduer og i vannbrett, taket har samme form og tekking og dørene er i samme materiale som i bolighuset.

Kilde: Internett

Gjerder

For mange er det en selvfølgelighet å ha gjerde rundt eiendommen. Dette markerer skille mellom "ditt og mitt" og et gjerde er ofte med på å lede trafikkstrømmen dit vi måtte ønske. Ved å gi visse føringer angående fargebruk og materialer i reguleringsplan, vil det bli lettere for naboer å enes seg i mellom. Materialbruk og detaljering bør ses i sammenheng med de bygninger som naturlig grenser til. Skal gjerder føres opp imot vei som et skille mot plen, kan det være en fordel å holde litt avstand fra veien til gjerdet. Denne sonen bør bestå av gress som kan klippes. Dette gir et pent inntrykk og letter vedlikehold.

Murer

Murer er oftest en nødvendighet i bratt terreng for å sikre god arealutnyttelse. De kan også markere avgrensning mellom ulike oppholdssoner. Det finnes mange typer å velge mellom både når det gjelder naturstein og betongelementer, og det er ingen regel for hva som mest riktig i moderne boligområder. En bør likevel tenke på at store steinblokker gir røffere uttrykk enn små blokker. Detaljer og presisjon er enklest å få frem ved bruk av små elementer. Høye murer over 1,5 meter er ikke å foretrekke da de blir veldig dominante. Hvis slike murer allikevel er nødvendig, kan en vurdere å avtrappe de, beplante de i forkant eller plante slyngplanter på toppen. Slik brytes store flater.

Ryddige soner rundt gjerdet letter vedlikeholdet og gir et pent inntrykk.

Høye murer, særlig betongvegger, blir ofte dominante og bør i enkelte tilfeller brytes opp.

Gabionsmur bygget som støttemur.

Oppdeling i flere nivåer gjør at muren virker "mykere" enn om den skulle ha vært bygget som én stor flate.

Kilde: Internett

Belysning

Lys er viktig for god og trygg framkommelighet langs veier, ved inngangspartier og gjerne på uteplassen. I tillegg ønsker flere effektbelysning av bed, dammer, skulpturer og lignende. Som regel er armaturen det folk flest ser på når de velger lampe, mens lyskilden er vel så viktig. Ved stolpebelysning er farge på master, høyden og avstand mellom mastene også av betydning. Husk at både over- og underbelysning kan være uheldig, og at feil plassering av lyskilde kan være blendene. Et godt tips er å gå en runde rundt huset og legge merke til alle lys som finnes i område, slik som gate-lys, lys fra vinduer og utelamper. Med dette som utgangspunkt kan det være lettere å velge rett belysningen på sin egen eiendom.

"Less is more", er det noe som heter. Denne type belysning kan være morsom, men det er kanskje ikke nødvendig å la alle lysene være på hele tiden?
Kilde: Internett

Gode og tydelige kanter/avgrensninger av bed, plantefelt, plenarealer m.m., kan løfte kvaliteten på uteplassen. Mot plen kan det være lurt å velge avgrensning som flukter plennivå, slik at plenklipperen kan kjøre over denne.

Hagen og gårdsplassen

Utformingen av hagen og gårdsplassen bidrar til å gi tomte særpreg. Det viktigste tipset er å ikke ta seg vann over hode med nye, store prosjekter, men å holde ved like det man allerede har etablert. Ryddighet er viktigere enn "frodighet". Velholde kanter og ugrasfrie bed gir et godt inntrykk. Legg gjerne en planteduk og f.eks. bark i bunn av buskfelt, så holder ugraset seg unna i etableringsfasen. Flere ønsker beleggingstein på gårdsplassen, men er usikker på type og farge. Et tips kan være å ta utgangspunkt i takfargen fordi taket byttes sjeldent og er mer stabilt enn husfargen.

En fin stablesteinsmur med hvitt stakittgjerde på toppen. De grønne grastustene i sprekken gir liv til muren. Slike natursteinsmurer passer godt i tilknytning til eldre og større bebyggelse. Krødsherad
Alle foto på siden: I.J.J.

Et ryddig og fint inngangsparti med dekorativ beplantning. Belegningsstein skaper et rent og pent inntrykk. Rødnyansen i steinen harmonerer med den røde takfargen og det rødbrune treverket. Krødsherad.

Flotte gateskilt i Briskåsen. Felles skilt-design for feltet gir følelse av samhörighet og er identitetsskapende. Krødsherad

Hyggelig postkassestativ til å bli glad av! Krødsherad.

Ved å trekke gjerdet inn på eien-
dommen kan det etableres en sone
mot veien som lett kan klippes.
Modum.

En ujevn og grov mur blir fin og livfull
med slik vegetasjon.
Modum.

Solide granitkanstein er fine som
avgrensning mot fast dekke.

Rullestein som renne mot veggen er fint
der det er vanskelig å få planter til å gro
pga av tørke. Dekorativt er det også.

EKSISTERENDE BOLIGOMRÅDER

Bygg videre på positive trekk i strøkskarakter der denne er tydelig.

VERDT Å VITE

Innen enkelte områder, særlig de som er utbygd i en relativt begrenset tidsperiode, finnes det som regel enkelte gjennomgående karaktertrekk, slik som plassering, hovedform, takform, takvinkel og detaljering. I sum danner disse **strøkskarakter** for et område. Ved fornying eller utvidelse innen slike områder, er det viktig å analysere hvilke karaktertrekk som bør ivaretas og hvilke som kan avvikes. Det vil i de fleste tilfeller være riktig å ikke avvike med henhold til plassering i forhold til vei, bygningsvolumer (størrelse og høyde), eller takform/ takvinkel. Men også kjennetegn innen et mer detaljert nivå kan være viktig, jfr. hvitfargen som identitetsdannende for sørlandsbyene. I en situasjon med mange nybygg eller flere restaurerte bygg, kan disse utgjøre en gruppe som lettere kan gis en egen gruppeidentitet i forhold til resterende del av et område.

Flyfoto gir god oversikt over bebyggelsesstruktur. Langs adkomstveien lengst til vestre i bildet vises tydelig struktur med lik avstand fra vei til hus, tilnærmet lik tomtestørrelse og samme mønretrning. Dimensjoner og takform er også tilpasset hverandre.
Sundvollhovet, Krødsherad.
Kilde: Gule sider

I ei bygd som Krødsherad, med relativt lite konsentrert bebyggelse, kan det være vanskelig å finne strøkskarakterer. Dette gjelder også for flere av byggefeltene som er sammensatt over flere tidsepoker. God terreng- og landskapstilpassning vil således være den viktigste faktoren når man skal vurdere en arealplan eller en byggesøknad. Se temaet Landskapshensyn og terrengtilpassning s. 27.

VI ANBEFALER

- Analyser strøkskarakter og bygg videre på de gode kvalitetene ved utvidelse og fornyelse innenfor typiske strøk
- Benytt samme takfarge og takform på byggeverk innenfor samme eiendom
- Ta hensyn til omgivelsene ved fargevalg; Ikke avvik fra typiske farger/fargenyanser der disse er gjeldene. Unngå å bruke mange, og veldig ulike fargenyanser på byggverk innenfor samme eiendom - fin en balanse mellom ro og spenning
- Velg samme type vindu som husets opprinnelige ved utskifting i gamle hus
- La fagkyndige lage belyningsplaner for større lysprosjekter
- Ta hensyn til omgivelsene ved valg av belysning
- Prioriter vedlikehold
- Ha et ryddig inngangsparti

VI FRARÅDER

- Høye murer og store murflater
- "Ubalanserte" tilbygg og påbygg
- Mye løse ferdigprodukter som boder, levegger, sykkelstativer med mer

BOLIGOMRÅDER UNDER PLANLEGGING

Vær nøye med planleggingen

VERDT Å VITE

Ved etablering av nye boligområder stilles det krav til utarbeidelse av **reguleringsplaner**. Krødsherad kommune har utarbeidet en **veileder for utarbeidelse av arealplaner** som kan lastes ned fra kommunens hjemmeside. Her finner man svar på hvilke krav som stilles og forventes av planene som fremlegges. Blant annet settes det krav til **redgjørelse av krav/tiltak for å ivareta estetiske hensyn**. Utbygger og planlegger utformer bestemmelser og retningslinjer til planene, men det er til syvende og sist kommunen og kommunestyret som legger føringer og vedtar planen. Det er derfor viktig at saksbehandler og planlegger allerede ved planstart har tenkt gjennom de ting som her har blitt presentert, diskutert de og gitt gode begrunnelser for de valg som er gjort når planen skal legges frem.

Å gi generelle retningslinjer for estetiske sider ved reguleringsplaner her, virker lite hensiktsmessig. En må se hver enkelt prosjekt for seg selv og vurdere helhetstanken ved hvert planfremlegg.

Som en **tommelfingerregel** gjelder at jo mer konsentrert et område er, dess mer detaljregulering bør foretas for å skape et harmonisk/ryddig/balansert område hva gjelder blant annet estetikk.

LANDSKAPSHENSYN OG TERRENGTILPASNING

VERDT Å VITE

Terrenget og tomta

Hus og anlegg skal tilpasses landskapet de ligger i, ikke motsatt. Når naturformasjoner sprenges vekk eller fylles ut, blir husene stående på kunstige sletter eller hyller i landskapet. Slik dannes sår som tar lang tid å lege hvis det ikke blir gjort på en god måte.

Når man skal bygge bolig eller lignende, må et av de viktigste kriteriene for valg av hustype være tomtas eksisterende terreng. Hus for skrått terreng, må ikke plasseres på flatt terreng eller motsatt. Bygningenes størrelse må tilpasses tomtas størrelse. Inndeling i mindre bygningsvolumer kan være et virkemiddel for å unngå store dominerende objekter i landskapet.

På skrå tomter bør man velge hus med underetasje. Uten underetasje blir det behov for å fylle opp terrenget slik tegningen til høyre viser.

Kilde: *Mitt hus er din utsikt*, Statens Byggeskikksutvalg 1999

Øverst vises en idyllisk naturtomt. Nedenfor er deler av tomta sprengt bort og massene fjernet for å gi plass til flere hus. Noe av idyllen er ødelagt.

Kilde: *Småhusområder*, Bjørneboe

Vis varsomhet ved etablering av nye boligområder. Ta vare på eksisterende vegetasjon!

Et bygg som ligger godt i landskapet. Huset er delt opp i flere nivåer som ligger på hver sin avsats i terrenget og dermed underordner seg landskapet. Krødsherad
Foto: I.J.J.

Eksisterende vegetasjon

Mange attraktive tomter består av store, fine trær. Trær og busker skaper skygge, de binder jord, er attraktive til lek og de gjør nye boligfelt mindre glisne om de får stå. Store trær er ofte gamle og de er et bevis på at de trives på stedet. I flere tilfeller er man ikke bevisst disse trærnes kvalitet og flere nye boligområder blir snauhugget i forkant av byggevirksomheten, noe som er synd. Man må være klar over at det tar lang tid å erstatte et gammelt tre. Innsatsen ved å bevare gammel vegetasjon kan være svært så lønnsomt på sikt.

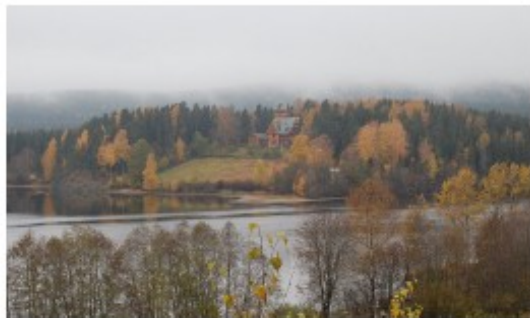

Vegtasjon, enten det er store, fine trær, eller kratt, gir muligheter for spontan lek og bruk av fantasi. Krødsherad
Foto: I.J.J.

Ny vegetasjon

Det er lett å la seg friste av hagesentrenes store utvalg av busker og trær. Men ikke all vegetasjon er like heldig. Det som så ut som en liten søt busk, kan vise seg å bli til et stort kratt med enorme røtter og krone. Det er derfor viktig å gjøre seg opp en formening om plantens maksimale størrelse og plassere det deretter. Eldre vegetasjon bør beskjæres regelmessig og innimellom fjernes. Slik bevares utsikt som ellers kan gro igjen. Dette er vel så viktig for naboens del som sin egen!

Positiv landskaps-
virkning.
Villa Fridheim er et
kjent og kjær-
t byggverk i
Krødsherad, og
fremstår som et
signalbygg i kultur-
landskapet på en
positiv måte.
Foto: I.J.J.

Fjernvirkning/landskapsvirkning

Det er viktig å ta hensyn til omgivelsene ved nybygg. Enkelte bygg vil vi gjerne fremheve p.g.a. dets spesielle historie, funksjon eller arkitektur, men for boligbebyggelse er det en generell regel å underordne seg landskapet. Faktorer som fargevalg, bygningsvolum, -form og plassering er av betydning for å oppnå dette. Det er viktig å ikke bryte fremtredende landskaps-siluetter og horisontlinjer, da bygg blir mer synlig hvis dette skjer.

Horisontlinje og landskaps-siluet i praksis. Krødsherad.
Foto: I.J.J.

Horisonten (fra gresk orizein, å begrense) er linjen som skiller jorden fra himmelen. Mer presist er det linjen som deler alle retninger du kan se i inn i to kategorier, det som er på jorden og det som ikke er det. Mange steder er den sanne horisonten blokkert av trær, bygninger, fjell og lignende. Skille mellom himmel og jord blir da kalt den synlige horisonten.

Landskaps-siluet er omrisset av landskapsformasjoner.

VI ANBEFALER

- Velg tomt før hus
- Følg terrengets naturlige formasjon ved plassering av bygg
- La møne følge høydekoter der det er markerte landskapstrekk
- Planlegg forstøtningsmurer sammen med bygg
- Bevar i størst mulig grad eksisterende vegetasjon og terrengformasjoner
- Rydd regelmessig vegetasjon på egen eiendom

VI FRARÅDER

- Bryting av landskapssiluetter og horisontlinjer
- Snauhugging av nye boligfelt
- Store masseflyttinger
- Høye fjellskjæringer

Bygget er godt tilpasset terrenget med sokkel i underetasjen. Den lille steinmuren i forkant glir fint inn i omgivelsene og gir en pen innramming av bygget. Krødsherad.
Foto: I.J.J.

Huset er delvis skjult bak en kulle som har blitt bevart. Eksisterende vegetasjon kamouflerer noe av innsynet utenifra.
Kilde: Internett

Et eksempel på god forstøtningsmur som er tilpasset grunnfjellets formasjoner.
Modum
Foto: I.J.J.

PRINSIPPER FOR TILBYGG OG PÅBYGG

Prinsippene som her vises har tatt utgangspunkt i et standardhus med saltak. Ved å bruke ett eksempelhus er det lettere å sammenligne de ulike prinsippene.

VERDT Å VITE

Før en går i gang med et tilbygg eller påbygg, bør man sette seg grundig inn i eksisterende situasjon. Utbyggingsbehov og romprogram må vurderes mot de begrensninger som eksisterende bygg, tomt og naboskap setter. Skal utvidelsen skje nedover, til siden (tilbygg), oppover (påbygg /loft) eller som et frittstående anneks?

Tilbygg

Ved til- og påbygg er det viktig å ta hensyn til det eksisterende byggets hovedform. Som en generell regel bør en saltaksbygning ikke utvides i bredden. Dette vil lett forandre det opprinnelige husets proporsjoner radikalt. Et tilbygg bør underordne seg det eksisterende bygget.

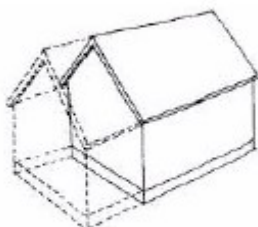
Vanligvis bør tilbygget være det minste i volum (størrelse). Taket på tilbygget bør ligge under takstikket på det opprinnelige bygget. Tilbygg bør gis en form som harmonisk slutter seg til det eksisterende bygget.

Eventuelle tilbygg bør vurderes lagt til de(n) minst eksponerte fasaden(e). Normalt bør tilbygg ikke legges til hovedfasaden på det eksisterende bygget. På gårdstun som ligger synlig i landskapet, kan det være riktig å legge tilbygget inn mot tunet.

Takopploft - hele takflaten

Man bør være varsom med løfting av hele taket. Det endrer byggets og fasadens proporsjoner.

Gode løsninger

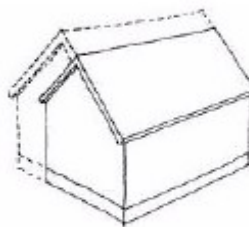

Tilbygg i lengden.

Huset sett fra den mest eksponerte siden med tilbygg på baksiden.

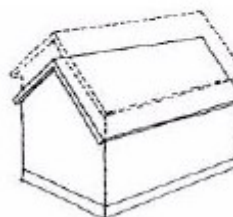
Mindre gode/dårlige løsninger

Tilbygg i bredden.

Huset sett fra den mest eksponerte siden med tilbygg.

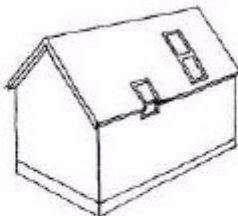
Takopploft

Gode løsninger

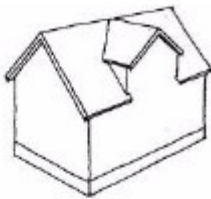
Mindre gode/dårlige løsninger

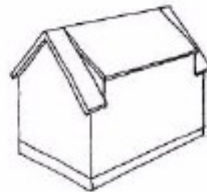
Takterrasse

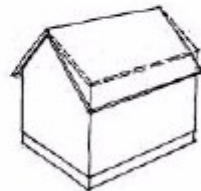
Takvinduer plassert usymmetrisk hvor det ene dessuten er plassert i gesimsen.

Ark

Takoppbygget utgjør over 1/3 av takflaten.

Oppløft av én takflate.

Inngrep i takflaten

Takterrasser bør ikke tillates i sal- eller pulptak. Slike vil se ut som store "hull" skåret ut i takflaten.

Takterrasser svekker opplevelsen av husformen. Særlig uheldig er dette når takflaten kan oppleves ovenfra eller i fjernvirkning.

Evt. takvinduer må ligge inne på takflaten, dvs. trekkes unna gesimsen.

Takoppbygg - deler av takflaten

Takoppbyggets bredde bør ikke være mer enn ca 1/3 av takflaten. Blir det bredere vil nybygget virke for dominerende i forhold til den opprinnelige takflaten.

Ved takopploft bør høyden ikke bli for stor. Stor høyde gir slak vinkel på oppbyggets tak. Minimum takvinkel bør være 22 grader. Oppbyggets takform bør tilpasse seg hovedbyggets takform og stilpreg.

Endring av takvinkel ved å løfte den ene eller begge takflatene bør ikke tillates.

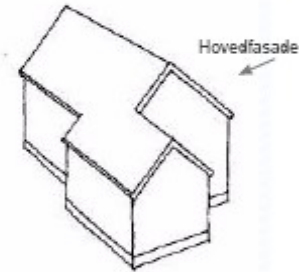
Tilbygg i gavl

Ved utbygging i gavl bør tilbygget trekkes inn fra hovedfasaden. På dette viset beholder hovedfasaden sin karakter, og det blir lettere å oppleve tilbygget som et underordnet element satt inn til det opprinnelige huset.

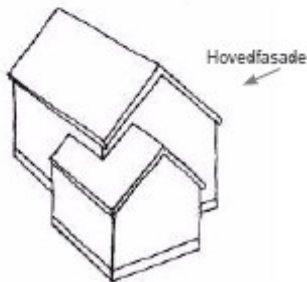
Gode løsninger

Tilbygget underordner seg hovedbygget i størrelse.

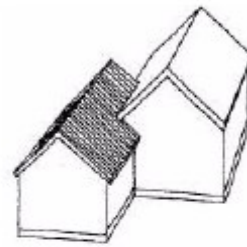

Tilbygget underordner seg hovedbygget i størrelse. Tilbygget trekkes inn fra hovedfasaden som vises til høyre (ikke synelig).

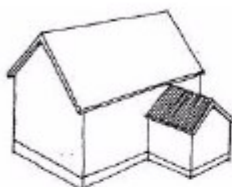
Tilbygget underordner seg hovedbygget i størrelse. Tilbygget trekkes inn fra hovedfasaden som vises til høyre (ikke synelig).

Mindre gode/dårlige løsninger

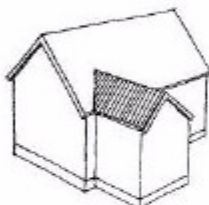

Tilbygget konkurrerer med hovedbygget i størrelse.

Gode løsninger

Tilbygg i 1. etasje. Tilbyggets møne går under hovedbyggets gesims.

Tilbygg i 1. etasje. Tilbygget er trukket inn fra hovedhusets hjørne.

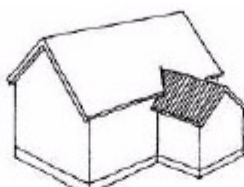

Tilbygg i 2 etasjer. Felles mønehøyde og takform på tilbygg og hovedhus.

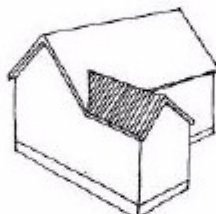

Bredden på tilbygget står i forhold til hovedhuset. Like takvinkler.

Mindre gode/dårlige løsninger

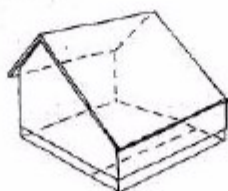
Tilbygg i 1. etasje. Tilbyggets møne treffer midt på hovedbyggets takstikk (i gesimshøyde).

Tilbygg i 1. etasje. Tilbygget er plassert ved hovedhusets hjørne.

Tilbygg i 2 etasjer. Tilbygget har en annen takform enn hovedhuset og konkurrerer i størrelse.

Ensidig utvidelse av taket

Tilbygg på langsiden

Tilbyggets møne bør ikke treffe midt på hovedbyggets takstikk. Dette gir en komplisert løsning, særlig for bygg med store takstikk. Enten må tilbyggets møne gå under hovedbyggets gesims, eller så må hovedbygg og tilbygg ha felles gesimshøyde.

Tilbygg bør trekkes inn fra hjørnet, slik kommer hovedhusets gavl og hovedform klarere fram. Alternativt kan skillet mellom hoved- og biform markeres med brudd i materiale.

Dersom det er behov for et tilbygg også i 2. etasje, kan tilbygg og hovedbygg ha felles mønehøyde.

Bredden på tverrstilt tilbygg må stå i forhold til bredden og lengden på hovedhuset. Takvinkel og takform på hovedbygg og tilbygg bør generelt være den samme. Tilnærmet samme vinkel frarådes på det sterkeste. En virkelig kontrast kan være bedre enn en nesten tilpasning.

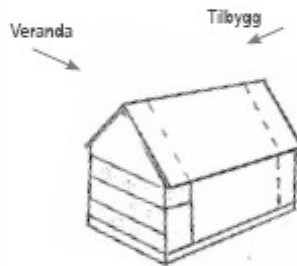

Balkonger og verandaer

Verandaer på, eller i tillegg, svekker opplevelsen av tillegg og hovedhuset som en helhet med samme formspråk.

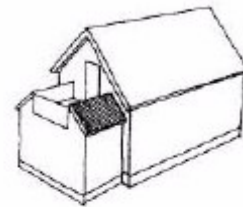
Balkonger og verandaer bør ikke se ut som løse fremmedelementer "limt" på bygningskroppen(e). Store, dominerende, "frittsvevende" uteoppholdsplasser bør unngås. I størrelse og utforming bør balkonger og verandaer utgjøre en del av bygningskroppen.

Gode løsninger

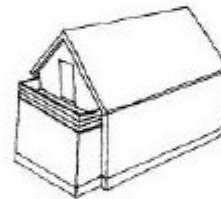

Verandaen og tillegg er like store og bidrar til et balansert og symmetrisk bygg.

Mindre gode/dårlige løsninger

Balkong innfelt i eksisterende tillegg på bekostning av tilleggets tak.

Balkongen (på tillegg) bidrar til uproporsjonert/usymmetrisk bygg.

Gode løsninger

Terrasse som en integrert del av hus og hage.

Mindre gode/dårlige løsninger

Svevende terrasse i 1. etasje.

Svevende terrasse i 2. etasje.

Terrasser

Når ny terrasse skal opparbeides, bør man forsøke å gjøre den til en integrert del av det øvrige hageanlegget/uteområdet. Den bør ha en skala tilpasset huset og oppføres i materialer som ikke ødelegger opplevelsen av hus og hage.

Opprinnelig husfasade

Ny husfasade. Usymmetrisk vindusplassering

Ny husfasade. Symmetrisk vindusplassering

Vinduer og dører

Skal det lages nye vindusåpninger eller ny utgang fra huset, bør det vurderes nøye om disse skal ligge på gavl eller langsida. En godt proporsjonert fasade, f.eks. med rytmisk vindusinndeling, kan lett ødelegges av et nytt vindu eller ei ny dør. På en sterkt eksponert fasade er dette meget uheldig. Det nye vinduet / den nye døra bør i slike tilfeller plasseres på det minst synlige stedet (på "baksiden").

Symmetrisk vindusplassering.
Krødsherad
Foto: I.J.J.

Usymmetrisk vindusplassering.
Modum
Foto: I.J.J.

Tilbygg i gavl. Tilbygget er betydelig mindre enn hovedhuset, og tar opp detaljer som takform, farger og vindussprosser.
Kilde: Internett

En skreddersydd løsning hvor tilbygget omkranser 3 av husets fasader. Det nye taket bryter med eksisterende takvinkel på en god måte.
Sigdal
Foto: I.J.J.

Tilbygg i gavl. Kontrast mellom hovedhus og tilbygg men allikevel harmoni. Tilbygget er moderne og har andre vinduer og materialer enn hovedhuset. Fellesnevneren er takform, taktekking og vindskier.
Modum
Foto: I.J.J.

Hva er tilbygg og hva er det opprinnelige bygget?
Sigdøl
Foto: I.J.J.

Her er det lite som stemmer.
Tilbygget i gavlen bryter fullstendig
med eksisterende bygg.
Modum
Foto: I.J.J.

Terrassen blir som en pålimt kloss.
Skotselv
Foto: I.J.J.

DEL 2

NORESUND

Stedanalyse

Noresund er bygdas kommunesenter og ligger ved foten av Norefjell, inneklemt i en dalbunn. Dette er det trangeste partiet av Krødsherad kommune og fjorden Krøderen. Betongbrua som forbinder Noresund, er et landemerke med sine røde pilarer, lysmaster og rekkverk.

Noresundbrua er et signalbygg med sin kjennetegned rødfarge.
Kommunehuset i bakgrunn.
Foto: I.J.J.

Store deler av boligbebyggelsen i Noresund er lavhusbebyggelse. Majoriteten er samlet i ulike byggefelt som ligger relativt spredt, slik at konsentrasjonen av boliger oppfattes som liten. Husene er gjerne jordfarget og har saltak. De private tomtene er godt tilpasset det småkuperte terrenget, og hagene virker ryddige og velstelte. Utenfor privat eiendom finnes mye naturlig vegetasjon.

Til tross for at Noresund har mye strandlinje, er det ikke snakk om særlig utbygging av denne. Man har vært disiplinert til å opprettholde byggeforbudet i 100-metersbeltet, særlig med tanke på boliger men også for fritidsbebyggelse.

Småhusbebyggelse ved treningsbanen med klar strøkskarakter. Proporsjoner, former, materialer og fargebruk går igjen. Ny belysning langs veien tilsvarer belysning ved Kryllingheimen.
Foto: I.J.J.

Småhusbebyggelse godt tilpasset landskapet. Størrelse på hus, garasje og tomt står godt i forhold til hverandre.
Foto: I.J.J.

Noresund sentrum ligger øst for fjorden, langs riksvei 7. Sentrumsbebyggelsen er en blanding av "gammelt" og nytt. De eldste nåværende bygg og anlegg er oppført på 1950-tallet da bl.a. skole-sentraliseringen tok til (1959). Etter dette har bebyggelsen vokst sakte i takt med utbyggingsbehov gjennom flere tiår, og har derfor bygninger representert fra 60-, 70-, 80-, 90- og 20-tallet.

Enkelt men velstelt område ved Kryllingheimen. Store grasarealer. Bygninger godt tilpasset landskapet.
Kilde: Internett

Kommunehuset er bygget på 60-tallet. Bygget er typisk for sin tid, med "tung" arkitektur.
Foto: I.J.J.

Noresund kro fra 1952. Store parkeringsplasser kan fort bli grå, nakne flater når de står tomme. Plassen er fri for vegetasjon.
Foto: I.J.J.

Deler av næringsområdene/forretningsområdene langs riksvei 7 har nylig gjennomført en opprustning. Nye master for skilt og belysning er ført opp, brosteinsrabatter med granittkantstein er anlagt, murer er etablert, nye busskur er på plass og enkelte områder er beplantet. Sort er valgt som gjennomgående farge på installasjoner, og nye terrengmurer er laget av stableblokker i larvikitt. På nyere anlegg på Krøderen har man valgt tilsvarende løsninger.

Nye busskur i sort design.
Foto: I.J.J.

Når et bygg blir stående alene på denne måten, blir det vanskelig å skjule bak-siden. Området virker rotete. Gammelt møblement samsvarer ikke med nytt, sort design.

Foto: I.J.J.

"Bankbygget", eid av Hilleren Eiendom Noresund, er oppført i 1982/83.

Vises her med nyopprustet uteareal. Ny mur, rekkverk og belysning er på plass.

Foto: I.J.J.

Krødsherad veksthus/Norefjellporten åpnet i 2009. Bygget viderefører saltaksbruken fra eksisterende bebyggelse og gjenspeiler proporsjoner i denne. Fargebruken er også tilpasset øvrig bebyggelse som har mørke rød- og bruntoner i seg, i tillegg til sort. Sentrumsbebyggelses høyder er godt tilpasset landskapet og bryter ingen fremtrede siluetter eller horisonter. Bygg som ligger slik til, med store åsrygger som bakgrunnskulisser, kan med fordel oppføres som lavblokk-/blokkbebyggelse uten å virke dominerende. Slik sikrer man i tillegg god arealutnyttelse.

Opprustingen av Noresund har bidratt til å gi sentrum et mer helhetlig preg, dessverre gir overdrevet bruk av nye skilt og master et rotete inntrykk. Nyanlagte adkomstveier er strammet opp med kantstein og smale brosteinsrabatter, men løsningene er ikke like praktiske – det blir for snirklete, smalt og uoversiktlig.

Smale rabatter blir som lange "tarmen".
Foto: I.J.J.

Kunstnerisk innslag i rundkjøringen.
Legg merke til alle skilt og master.
Kilde: Internett

Norefjellporten er oppført i 2009. Bygget viderefører den mørke fargenyansen som er brukt på omkringliggende bebyggelse. Saltaket og mønehøyde er gjenkjennende, men det lekes litt med avvikende form.
Foto: I.J.J.

Anbefalinger for fremtidig utvikling

For næringsområder/forretningsområder langs riksvei 7, fra Bjertnes til Sundet :

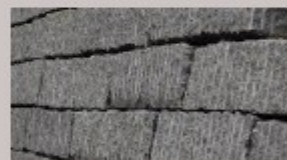
- Viderefør det sorte designet i busskur, master, gjerder m.m. for å skape et helhetlig og gjennomført område. Det er ved renovering valgt to forskjellige armaturer på gatebelysning og belysning på offentlige plasser, noe som fungerer godt og kan videreføres.
- Viderefør samme type forstøtningsmurer i larvikitt der dette er aktuelt.
- Bruk brostein og granittkantstein i nye rabatter.
- Som hovedregel bør saltak nyttes som hovedform i nye og eksisterende bygg.
- Utnytt landskapet og bygg "høye" bygninger.
- Bruk mer vegetasjon på store flater som lett blir monotone og grå. Anbefaler naturlig lokaliteter av trær som f.eks. rogn, selje, bjørk og lønn. Disse vil kunne klare klimaet godt og virker "hjemme" på bygdens tettsteder.
- Dersom man velger å ta i bruk bannere for Kunstnerdalen slik det er gjort i Sigdal på Prestfossbrua og i Modum ved Blaafarveværket, bør disse få en hensiktsmessig plassering. Bannerne bør plasseres godt synelig for veifarende langs riks- eller fylkesveien, gjerne ved en turistattraksjon. Plassen bør være åpen slik at bannerne ikke konkurrerer med andre elementer visa versa. Man bør unngå overdreven bruk i form av tunnelvirkning, men gjerne bruke 1-3 stk i gruppe.
- Unngå reklame på vimpler. Siden det allerede er mange master på strekningen, vil dette bare forsterke virvaret av vertikale elementer.
- Forby tilfeldig skilt og reklamer, sett en standard.

Boligområder:

- Unngå å bryte den karakteristiske lavhusbebyggelsen ved fortetting i slike strøk.

Annet:

- La Noresundbrua få være det signalbygget det i dag er også i fremtiden. Viderefør rødfargen (eller annen farge som skiller seg ut) i pilarer, master og rekkverk. Hindre gjengroing.

KRØDEREN

Stedanalyse

Krøderen sentrum er lokalisert rundt Krøderen stasjon. Dette er endestasjonen på Krøderbanen som ble åpnet i 1872 og nedlagt i 1985. Strekningen mellom Vikersund og Krøderen er nå en museumsjernbane, og i 1986 ble Krøderen stasjon vernet med flere intakte bygninger.

Den gamle stasjonsmesterbygningen er fredet sammen med resten av stasjonsbygningene.
Foto: I.J.J.

Ett av flere kulturinstitusjonsskilt som finnes i Kunstnerdalen.
Dette står ved Krøderbanen.
Foto: I.J.J.

Vi skal ikke foreta en historisk analyse av stedet, men det er viktig å poengtere at Krøderen har hatt aktivt forretningsvirksomhet opp i gjennom tidene. Helt frem til 1990-tallet var det flere butikker i drift, men det er nå få spor igjen av denne handelsvirksomheten.

Tyrollerinspirert bygg.
Lokaler til Highland idesenter.
Foto: I.J.J.

Boligbebyggelsen på Krøderen består av ulike felt. Noen felt er tidstypiske, mens andre er mer sammensatte og har vokst til i takt med utbyggingsbehov. Her vil man kunne finne rekke hustyper slik som tyrollerhus, funkisvillaer, sveitserhus, 50-talls bygg og hus fra de siste 10-åra.

Krøderen sett fra fjorden med ulik bebyggelse.
Foto: I.J.J.

Bebyggelsen langs med fv. 280 er en blanding av flere stilarter. Næringsbyggene ligger i hovedsak øst for fylkesveien, mens bebyggelsen på vestsiden er boliger. Her finnes blant annet to gode eksempler på funkisvillaer.

Felles for boligene langs med fylkesveien, er langsgående mønretning og klar byggelinje fra veien. For øvrig er det lite som binder bebyggelse sammen; fargene spriker, høydene er ulike og det er ingen samsvar i materialbruk og detaljering. Det finnes til eksempel flere typer gjerder, master og murer langs med fylkesveien. Noen klar retningslinje for bruk av skilt er heller ikke tydelig.

To flotte funkisvillaer langs fylkesveien. Garasjen i midten bryter derimot med stilen. Gammel veibelysning som ruver over mønehøyde.
Foto: I.J.J.

Enkel rabatt i betong mellom kjørevei og gangvei, mens muren er av naturstein. Grusarealet mellom gangveien og muren gror til.
Foto: I.J.J.

Nærbutikken er et viktig samlingspunkt i tettstedet, men området ved Coop'n og Kaldakertråkka har en stund vært preget av slitasje; sprukken asfalt med malte biloppstillingsplasser, gamle betongmurer, slitte møbler, dårlig stelte grøntarealer og en lite innbydende kiosk, har bidratt til et lurvete uttrykk. I den senere tid (høsten 2009), har man påbegynt et opprussningsarbeid for disse arealene med nye rabatter, rekkverk, belysning og busstopp. Dette har løftet den estetiske kvaliteten, og det er ønske om å bygge videre på dette arbeidet for å skape et mer helhetlig Krøderen.

Kiosken og området rundt innbyr ikke til kos.
Foto: I.J.J.

Jeg et positivt kulturminne?
Foto: I.J.J.

Området ved nærbutikken er preget av tidens tann. Eldre betongmurer og den "gode gamle" Potentillaen lever fortsatt.
Foto: I.J.J.

Også ved Krøderen skole har man foretatt en ansiktsløftning. Nye murer i larvikitt er bygget og det er fremført rekkverk, skilt og belysning langs veien. Alt i sort design slik som det er gjort både ved Kladakertråkka og i Noresund. Dette vitner om en ny tid, hvor man prøver å få til et gjennomført, helhetlig uttrykk i Krødsherads sentrumsområder.

Krøderen skole
Foto: I.J.J.

Nyoppført rekkverk ved Krøderen skole, satt i rabatt av krostein. Mur ved innkjøringen er samme type som er nyttet i Noresund. Også skilt og belysning er nytt.
Foto: I.J.J.

I Briskåsen har man gjennomført et velfungerende gateskiltprosjekt. Dette er med på å gi feltet en egen identitet i tillegg til at det er et hyggelig blikkfang. Prosjektet var initiert av velforeningen.

Gateskilt i Briskåsen.
Foto: I.J.J.

Bru over Krøderen. Opprinnelsen er usikker, men brua ble restaurert i 1986/87. Brua er ført opp på gamle konstruksjoner fra tidligere tider.
Foto: I.J.J.

Anbefalinger for fremtidig utvikling

Områdene langs fylkesvei 280, fra Sundvollhovet til stasjonsområdet

- Behold eksisterende byggelinje fra fv. 280 ved oppføring av nye bygg vest for veien. Fastsett også byggelinje øst for veien. Dette virker ryddig.
- Offentlig parkering bør legges bak bygningene, slik at byggene danner en klar fasade mot veien.
- Vurder verning av tidstypiske bygg.
- Fastsett min. og maks. mønehøyde på fremtidig bebyggelse.
- Ikke la bebyggelsen bli som en tett mur, men sørg for siktakser mot fjorden og jernbanestasjonen som er historisk viktig.
- Ta et valg i forhold til belysning for hele veistrekningen. Forsett gjerne med de sorte mastene og armaturene som er nyttet rundt skoleområdet på offentlige områder, men bruk armaturer som i Noresund for veibelysning. Ikke overstig fastsatt mønehøyde på master.
- Ta et valg i forhold til bruk av støttemurer. Kopier muren som er ført opp ved skolen (stablestein av larvikitt).
- Fortsett det sorte designet i master, rekkverk, skilt m.m. på offentlig arealer.
- Forby tilfeldige skilt og reklamer, sett en standard.
- Unngå reklame på vimpler.
- Dersom man velger å ta i bruk bannere for Kunstnerdalen slik det er gjort i Sigdal på Prestfossbrua og i Modum ved Blaafarveværket, bør disse få en hensiktsmessig plassering. Bannerne bør plasseres godt synelig for veifarende langs riks- eller fylkesveien, gjerne ved en turistattraksjon. Plassen bør være åpen slik at bannerne ikke konkurrerer med andre elementer visa versa. Man bør unngå overdreven bruk i form av tunnelvirkning, men gjerne bruke 1-3 stk i gruppe.

Jernbaneområdet:

Fremhev Krøderbanen og museet, og utnytt historien knyttet til banen på best mulig måte. Her foreslås følgende:

- Sørg for synliggjøring av området både fra fjorden og fra fylkesvei 280; hindre gjengroing av strandsonen og unngå oppføring av massive nybygg.
- La fylkesvei 191, jernbanegata, bli en historisk gate med eget design. Her foreslås det å bruke tunge materialer som f.eks. smijern i kombinasjon med mørkt tre (illustre jernbanesviller). Benytt tørmurer slik som i gamle jernbanekonstruksjoner.
- Utnytt gamle jernbanespor til å plante et teppe av blomsterløk, dette vil bli dekorativt og særeget på våren.
- Fjern gamle togsett som bidrar til rot, men behold ett lokomotiv som kan lyssettes og skape stemning i vinterhalvåret.
- Gi en standard for bruk av gjerder på privat eiendom mot jernbanesporene. Dette vil bli en del av museumsgateløpet.

Annet:

- Forsett gateskiltprosjektet i boligfelt. La hvert felt få sitt eget design. Slik blir Krøderen kjent som "tettstedet med alle de fine gateskiltene".
- La Noresundbrua være en inspirasjonskilde ved utforming av Krøderen bru. La den få sitt eget særpreg ved utskifting av master og rekkverk. Behold søylekonstruksjonen i piler.

INNFARTSÅRENE

Visjon

Vi i Krødsherad er stolte av bygda vår og ønsker at de som kommer hit skal føle seg velkommen. Vi vil gjerne bedre kommunens innfartsårer, slik at de blir positive blikkfang for turister, besøkende, pendlere og sambygdinge. Dette mener vi kan være identitets-skapende for Krødsherad, og forhåpentligvis noe som innbyggerne kan være stolte av og som styrker lokalpatriotismen. Dessuten tror vi slike bidrag hever reiseopplevelsen for de som ferdes langs våre veier.

Krødsherad er, sammen med Modum og Sigdal, en del av Kunstnerdalen. Kunstnerdalen har blitt et merkevarenavn som det bygges opp under i kultur- og reiselivssammenheng, samt i tilknytning til turisme. Som tidligere nevnt er det vurdert å ta i bruk Kunstnerdalen-bannere ved hovedveien, for å tydeliggjøre Kunstnerdalen. Vi håper, og mener, at en ekstra blest rundt innfartsårene, ikke vil gå på bekostning av Kunstnerdalen-konseptet, men heller bidra til positiv variasjon og mangfold i bygdenorge.

Innfartene

Det er 4 innfarter til Krødsherad; fylkesvei 280 fra Modum i sør, riksvei 7 fra Ringerike i øst, riksvei 7 fra Flå i nord og fylkesvei 191 fra Sigdal i vest.

Langs riksvei 7 er det pr i dag etablerte rasteplasser ved kommunegrensen ved Flå og ved innkjøring til Hamremoene fra Ringerike. Dersom man skal iverksette våre ønsker om en "velkomst-hilsen" langs veiene, vil det på sikt være naturlig å videreutvikle disse plassene, og heve standarden.

I tilknytning til fylkesvei 280 fra Modum, synes det hensiktsmessig å iverksette tiltak ved Sundvollhovet. Dette er et høybrekk, med tydelig overgang fra tett skoglandskap til åpent fjordlandskap. Her åpenbarer tettstedet og fjorden Krøderen seg. Overgang i fartsgrense er også av betydning for å fange oppmerksomhet.

For fylkesvei 191 fra Sigdal, bør området rundt krysset Bråtastua prioriteres, gjerne litt vest ved fartsgrenseskillet. Her markeres overgang fra skog til jordbruksområdet, og Krødsherad fremtrer tydelig i landskapet.

Rasteplass ved kommunegrensa
Krødsherad/Flå. Lite opparbeidet.
Foto: Næringshagen i Kunstnerdalen .

Rasteplass ved Hamremoens.
Enkel møblering og skilting med dårlig
estetisk kvalitet.
Foto: I.J.J.

Tanker rundt utvikling av innfartsårene

Veilederen vil ikke komme med konkrete løsningsforslag, men skissere tanker, idéer og ønsker for innfartene. Disse kan videreutvikles gjennom idemyldrings-kvelder, arkitektkonkurranser m.m.

For alle 4 innfartsårene er det ønske å lage en skulptur/installasjon som skal være lik, eller tilnærmet lik for alle stedene. Det kan for eksempel gis ett tema som det gjøres ulike variasjoner rundt. Siden Kunstnerdalen er et begrep som blir nyttet i ulike sammenhenger, og da med Askeladden som logo, kan det her være aktuelt å tenke annerledes og unngå eventyrkonseptet. Man kan søke etter andre faktorer som Krødsherad er kjent for/kjent med, for eksempel fra historien, i håndverkstradisjoner, fra spesielle naturelementer, fra Norefjellsområdet/-historien eller i nyere konsepter.

For begge de eksisterende rasteplassene, er det i tillegg til en skulptur/installasjon, viktig å foreta en standardheving ved å velge funksjonelle og gode løsninger for veifarende som også ivaretar hensyn til estetikk.

I mangel av gode rasteplasser mellom Vikersund og Krødren, syns vi det kan være aktuelt å opparbeide en plass ved Sundvollhovet med tilsvarende standard som de andre måtte få. Her kan den reisende sitte og skue utover Krøderen. Vi mener plassen har potensiale, og bør utnyttes til slikt hvis man allikevel skal plassere en skulptur/installasjon her.

De av stedene hvor utsikt er av stor betydning for plassens kvalitet, er det viktig å hindre gjengroing av betydningsfulle siktakser eller rydde plass for slike. Evt. ny vegetasjon som benyttes, må være lettstelt, klimatilpasset og robust mht. trafikkmiljø. Vedlikehold må prioriteres høyt.

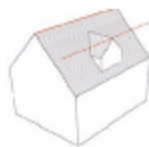
BEGREPSREGISTER

ALTAN

En altan er et gulv utenfor en bygning, over første etasje. En altan har rekkverk, og er understøttet av søyler, buegang eller annet underbygg. Altan har som oftest ikke tak, men har av og til et såkalt skjermtak.

ARK

Ark er en loftsutbygning med saltak ut fra skråtak. Når en ark har vindu kalles den også for kvist.

FJERNVIRKNING

Med fjernvirkning menes hvordan et tiltak vil fremtre i det større landskapet og om det vil påvirke landskapets uttrykk sett fra ett eller flere betraktningpunkter i en viss avstand fra tiltaket.

GAVL

En trekantformede veggdel.

BALKONG

En balkong er et fremspring på en husfasade (over første etasje) der gulvet er en fortsettelse av gulvet i rommet innenfor. Balkongen bæres av horisontale bjelker fra gulvet innenfor eller støttes opp av konsoller.

BEBYGGELSESTRUKTUR

Med bebyggelsesstruktur menes enkeltbygningers organisering og plassering i forhold til hverandre og i forhold til overordnede elementer som veier, plasser, terreng og vassdrag.

BRA - Bruksareal

BYA - Bebygd areal

Bebygd areal angir det areal i kvadratmeter som bygninger, overbygde åpne areal og konstruksjoner over bakken opptar av terrenget.

BYGGHERRE

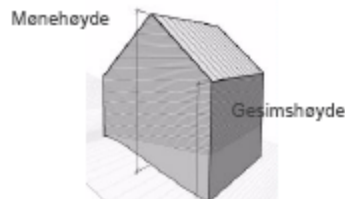
Byggherre (juridisk) er den som skal motta ytelser i forbindelse med bygg og anlegg.

FASADELIV

Ytterveggen utside.

GESIMSHØYDE

Gesimshøyde er høyde til skjæringen mellom ytterveggen ytre flate og takflaten. Gesimshøyde måles i forhold til planert terrengs gjennomsnittsnivå rundt bygningen.

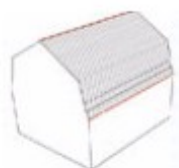

KARNAPP

Karnapp er et mindre, ofte smalt utbygg som ligger utenpå selve byggets fasade eller hus-hjørne. Et karnapp har vinduer og tak og er en forlengelse av rommet innenfor. Det kan hvile på en utkragning, på søyler eller på en grunnmur. Karnappet kan avsluttes med et eget tak eller en balkong.

MANSARDTAK

Et mansardtak er et skråtak som er knekket i to soner, den nederste brattere og gjerne med vinduer. To- eller firesidig.

TAKOPPLØFT

Del av taket som er løftet opp fra det øvrige takets flate.

MØNEHØYDE

Mønehøyde er høyde fra overkant møne til planert terrengs gjennomsnittsnivå rundt bygningen. Se gesimshøyde.

NS – Norsk Standard

PULTTAK

Yttertak som bare skråner til én side.

TEK – Teknisk forskrift

TERRASSE

En terrasse er et planert område på bakkenivå som er plassert ved fasaden. Området er gjerne avgrenset av støttemur eller brystning. En terrasse kan også ha et dekke av tre, stein eller betong.

TILTAKSHAVER

Se byggherre

TU – Tomteutnyttelse

U-GRAD – Utnyttelsesgrad

VALMTAK

En taktype som likner på vanlig saltak men skiller seg ut ved at taket også skråner mot endeveggene istedet for at endeveggene går opp i gavli til mønet.

SALTAK

Tak med fall til to sider av en bygning, vanligvis langsiden.

VERANDA

En veranda kan ligge i alle etasjer. Oftest har den tre vegger, gulv og tak. Adgang til slik veranda er som regel fra innsiden.